

भारतीय संस्कृति दर्शन ट्रस्ट

विश्वशांति Vishwashanti Vruttant

अंक : ७

मार्च २०१९

भारतीय संस्कृति दर्शन ट्रस्ट

भारतीय संस्कृती ही सर्वात प्राचीन व सर्वार्थाने समृद्ध अशी संस्कृती आहे. भारत देश हा खंडप्राय देश आहे. या देशात भौगोलिक विषमता व विभिन्नता मोठ्या प्रमाणावर आहे. शिवाय या भारतभूमीवर येऊन सरमिसळ झालेले मानववंश ही अनेक आहेत. मूळ सांस्कृतिक तत्व एकच असले तरी प्रादेशिक विषमतेमुळे त्यावर विविध रंग चढले आहेत. असे असूनही ग्रीक, रोमन इ. प्राचीन संस्कृतींप्रमाणे भारतीय संस्कृती ही कालानुसार लुप्त होत गेली नाही, उलट परकीय आक्रमणे, अनेक परिवर्तने व स्थित्यांतरे होऊनही अबाधित व चिरंतन राहिली. यामागचे महत्वाचे कारण म्हणजे या संस्कृतीची उभारणी आध्यात्मिक पायावर झालेली आहे. तसेच संस्कृती संघर्ष टाळून संस्कृती - संगम करण्याची तिची प्रवृत्ती आहे. म्हणूनच सध्याच्या जेट युगात, भारतीय संस्कृती आपली विविधतेतील एकता टिकवून आहे.

आता आपण संस्कृती या शब्दाचा अर्थ समजून घेऊया.

व्याख्या - १. 'सम' आणि 'कृ' या धातूपासून संस्कृती हा शब्द निर्माण झाला आहे. 'सम' म्हणजे सम्यक - चांगले, तर 'कृ' म्हणजे करणे वा कृती. म्हणजेच स्थूलमानाने चांगल्या कृतीची अपेक्षा ठेवणारी ती 'संस्कृती' होय.

उदा. - भूक लागली की खाणे म्हणजे 'प्रकृती'. दुसऱ्याच्या अन्नाचा वाटा ही आपण खाणे म्हणजे 'विकृती' तर अतिथिंचे घरातील सर्वांचे, नोकरदारांचे जेवण झाले की नाही हे पाहून देवाला नैवेद्य दाखवून तो प्रसाद म्हणून खाणे ही 'संस्कृती' होय.

२. मानवी जीवनात बाह्य समृद्धी बरोबरच मन, बुद्धी व ज्ञानेंद्रिये यांच्यावरही नियंत्रण असावे लागते. या दोन्ही गोष्टी साध्य करण्याच्या प्रक्रियेला 'संस्कृती' असे म्हणतात. संस्कृती परंपरेने मानवाला प्राप्त होत असते. संस्कृतीची निर्मिती, तिचा संचय व एका पिढीतून दुसऱ्या पिढीत तिचे संक्रमण म्हणजे संस्कृतीची परंपरा होय. संस्कृती एका व्यक्तीची नसून ती संपूर्ण समाजाची असते.

मानवी जीवन सुसंस्कृत करणाऱ्या अशा या संस्कृतीचे जतन व पुनरुज्जीवन व्हावे, या उदात्त हेतूने १९५४ साली भारतीय संस्कृति दर्शन ट्रस्टची स्थापना परमपूज्य सरदेशमुख महाराजांनी केली. ■■■

स्त्रीस्वास्थ्याचा आधार - डॉ. प्रभा गोडबोले : भाग - २

वनौषधींची लागवड व संवर्धन हा तर प्रभाताईचा जिव्हाव्याचा विषय असल्याने ट्रस्टच्या संजीवनी वनौषधी विभागात प्रभाताईंनी गेले अनेक वर्षे गांडूळखत, नैरसिंग खत यांचा वापर करून औषधांसाठी उपयुक्त कोरफड, अडुळसा, तुळस, कडूलिंब, गुळवेल, गुलाब अशा असंख्य वनस्पतींची लागवड केली आहे. प्रभाताईच्या हाताच्या परिस्पर्शाने वाघोलीच्या कमी पाण्याच्या जमिनीतही वनौषधी उद्यान बहरले आहे. औषधी वनस्पतींबरोबरच प. पू. सरदेशमुख महाराजांचे पवित्र समाधी स्थळ व मठासाठी दारचीच फुले व फळे असावी यासाठी फुलबाग व फळबागही फुलवली आहे.

प.पू. महाराजांच्या स्वप्नातील अष्टदुग्ध प्रकल्प पूर्णत्वाला नेण्यासाठी प्रभाताई गोपालन व शेळीपालन प्रकल्पही जातीने लक्ष घालून पहात आहेत. कॅन्सर रुग्णांना चांगल्या प्रतीचे देशी गाईचे व शेळ्यांचे दूध व तूप मिळावे म्हणून प्रभाताई आज वयाच्या सत्तरीतही दिवस-रात्र मेहनत घेतात हे याचि देही याचि डोळा आम्ही पहात आहेत. त्याचबरोबर भूतदया हा भारतीय संस्कृतीचा आत्मा असल्याची शिकवणही प्रभाताई स्वतःच्या कृतीने देत आहेत.

आहार हे परमौषध असल्याचे जाणून रुग्णालयातील रुग्णांना पथ्यकर

पाककृती उपलब्ध व्हाव्या यासाठी मूगाचे लाढू, नाचणीचे लाढू, पथ्यकर लिंबू लोणचे, मोरावळा, गुलकंद असे विविध पथ्यकर आहारीय पदार्थ स्वतः तयार करून देत आहेत.

वाघोलीच्या गोशाळेतील गाईची किंवा शेळीची प्रसूती असो वा त्या मुक्या प्राण्यांना काही आजार झालेला असो, प्रभाताईना आईच्या मायेने प्राण्यांवर उपचार करताना आम्ही पाहिले आहे. गाईना व शेळ्यांना सक्स अन्न मिळावे म्हणून जागरुक असणाऱ्या आणि बैलपोळ्यासारख्या सणांना त्यांची कृतज्ञतेने साग्रसंगीत पूजा करणाऱ्या प्रभाताई ही वात्सल्यमूर्तीच आहे.

वाघोलीच्या अध्यात्मिक व प्रासादिक भूमीत अन्नछत्र सुरु करावे हे महाराजांचे स्वप्नही प्रभाताईनी पूर्ण केले आहे. २०१० मध्ये सुरु केलेले अन्नछत्र गेली ८ वर्षे प्रभाताई नेटाने सांभाळत आहेत. प्रभाताईच्या हातच्या सात्विक व सुग्रास प्रसादाचा तेहापासून आम्ही लाभ घेत आहोत हे आमचे भाग्यच आहे. कर्मयोगास भगवंताचे अधिष्ठान असेल तर कार्य सिध्दीस जाणे सुकर होते. प्रभाताई व सरदेशमुख सरांच्या कर्मयोगास दरवर्षी नित्यनेमाने आचरले जाणारे धार्मिक उपक्रम व त्यातील प्रभाताईचा सक्रिय सहभाग या गोष्टी वाघोलीच्या सर्व उपक्रमांस, रुग्णचिकित्सेस उर्जा मिळवून देतात.

स्वास्थ्यरक्षण व व्याधिचिकित्सेत आयुर्वेदाइतकेच योगशास्त्रालाही प्राधान्य आहे. म्हणूनच परमपूज्य सरदेशमुख महाराजांनी प्रभाताईना पतंजली योगसूत्रे शिकविली. चित्तवृत्तीचा निरोध म्हणजे योगशास्त्र ही शिकवण दिली. आजही अखंडपणे पहाटे प.पू. सरदेशमुख महाराजांच्या समाधीवर पतंजली योगसूत्राचे पठण करणाऱ्या प्रभाताई योगाभ्यासींसाठी आदर्श आहेत.

भारतीय संस्कृती, शास्त्र, कला यांचे सखोल अध्ययन करून त्याचा देश-विदेशात प्रचार व प्रसार करावा हाच प.पू. सरदेशमुख महाराजांचा भारतीय संस्कृति दर्शन द्रस्तव्या स्थापनेमागचा उद्देश होता. भारतीय संस्कृती, शास्त्र, कला यातील प्रभाताईच्या अष्टपैलू ज्ञानाचा व अनुभवाचा लाभ वाघोली येथे येणाऱ्या भारतातीलच नाही तर जपान, जर्मनी, ऑस्ट्रेलिया येथील परदेशी लोकांनीही घेतला आहे व घेत आहेत. याचाच परिपाक म्हणून आजपर्यंत ५ वेळा प्रभाताईनी जपान येथे माता-बाल संगोपन - आयुर्वेदिक दृष्टिकोन व आयुर्वेदीय आहारशैली या विषयावर निमंत्रणपूर्वक व्याख्याने दिली आहेत.

सरतेशेवटी प्रभाताईच्या स्त्रीरोग-प्रसूतीतंत्र विषयातील नैपुण्याचा सर्वोच्च बिंदू असलेला किस्सा येथे उद्धृत करून लेखन थांबविते.

डॉ. स.प्र.सरदेशमुख सरांचे रुग्ण व परिचीत असलेल्या एका तरुण जपानी दांपत्याने गर्भधारणेपासून सूतिका परिचर्येपर्यंत संपूर्ण प्रवास केवळ आयुर्वेदाच्या मार्गदर्शनाखालीच करायचा आहे अशी इच्छा सरदेशमुख सरांकडे व्यक्त केली. पुण्यात स्थायिक झालेले हे दांपत्य

जरी जपानी असले तरी त्यांचा आयुर्वेदावर गाढा विश्वास होता. अर्थातच प्रभाताईनी या दांपत्याची ही इच्छा पूर्ण करण्याचे आव्हान स्वीकारले. आव्हान यासाठी म्हटले की, त्यांना प्रसूतीही पूर्वापार भारतीय पध्दतीने रुग्णालयात न जाता घरीच करायची होती. डॉ. प्रभाताईनी आपले आयुर्वेद व प्रसूतीशास्त्र या विषयातील कौशल्य पणाला लावून त्या जपानी स्त्रीचा आहार-विहार-गर्भिणी काळातील आयुर्वेदिक औषधे व उपक्रम यांची काळजी घेतली आणि अखेरीस पुण्याच्या कोरेगाव पार्कमधील त्यांच्या निवासस्थानी बाळाचे वजन जास्त असूनही व त्यांची प्रथम प्रसूती असूनही डॉ. प्रभाताईनी सर्व प्रकारची काळजी घेऊन प्राकृत व सुलभ प्रसूती केली. प्रसूतीनंतरही तिला सूतिका परिचर्या व बालक परीचर्या यांचे आयुर्वेदाच्या तत्वांनुसार मार्गदर्शन केले. याच दांपत्याच्या दुसऱ्या अपत्याचीही गर्भिणी, सूतिका परिचर्या व प्रसूती २ वर्षांनी डॉ. प्रभाताईनी अशाच प्रकारे केली. सध्या १३ व ११ वर्षांची ही सुदृढ जपानी बालके पुण्यात शिक्षण घेत आहेत. आयुर्वेदाची कास धरलेले हे चौकोनी जपानी कुटुंब आणि त्यांचा आयुर्वेदावरील दृढ विश्वास सार्थ करणाऱ्या श्रेष्ठ-ज्येष्ठ स्त्री वैद्य डॉ. प्रभाताई गोडबोले यांना Hats Off! ■■■

व्यथा कॅन्सर रुग्णांच्या - फुंकर आयुर्वेदाची रुग्णानुभव - ५

Name - JJ	Sex - Male
Type of Cancer Malignant Melanoma stage IV	
Age at diagnosis – 48 years (1998)	Date of diagnosis - June 1998
Present age – 68 years (2018)	
Duration of Ayurvedic treatment	19 years and 8 months (September 1998 to May 2018)
Panchakarma treatment	1 st Set – Vaman – 1998 2 nd Set – Basti – 2002 3 rd Set – Vaman, Virechan, Raktmokshan - 2004 4 th Set – Basti – 2007 5 th Set – Basti – 2012
Status at enrollment w.r.t. Conventional treatment	Post Surgery
Details of Conventional treatment	Surgery a) Excision of tumour on the back – 05/06/1998 b) Excision of left axillary tumour- 21/06/1999
Outcome of adjunct Ayurvedic treatment	<ul style="list-style-type: none"> Significant improvement in Quality of Life. Disease in remission after June 1999. Patient is asymptomatic. Patient's Oncologist at Germany stated that Cancer is under control and recommended patient to continue Ayurvedic treatment at India.
Survival (DFS / OS)	<ul style="list-style-type: none"> Patient has Overall Survival (OS) of 20 years. Reported 5 years Relative Survival Rate (RSR) in such cases is noted 40% whereas 10 years RSR is 24%.

आज 'कॅन्सर सर्वायव्हल' डे च्या कार्यक्रमात सहभाग घेतलेल्या सर्व कॅन्सर उत्तर जीवितांचे मी सर्वप्रथम अभिनंदन करतो.

हा दिवस खरोखर आठवणीत ठेवण्याजोगा व साजरा करण्यासारख्या आहे. आपण जगत असलेले आयुष्य ही देवाने दिलेली भेट आहे ही

जाणीव म्हणजे हा दिवस आहे. मी कृतज्ञ आहे व माझे आयुष्य जास्तीत जास्त आनंदात जगण्याचा मी प्रयत्न करतो.

माझे नाव शांतीदा जंग आहे. १९९८ साली माझे Malignant Melanoma व Lymphatic Cancer चे निदान झाले. या वर्षी कॅन्सरवर मात करून मला २० वर्षे पूर्ण होतील. माझ्यासाठी या वर्षातील हा कॅन्सर सर्वायळ्याल डे व हा कार्यक्रम अत्यंत महत्वाचा आहे. मला तुम्हां सर्वांसह यात सहभागी होताना खूप आनंद होत आहे.

१९९८ व १९९९ साली माझ्यावर शस्त्रक्रिया झाली. या शस्त्रक्रियांमध्ये माझी मूळ गाठ काढण्यात आली तसेच डाव्या काखेतील लसिकाग्रंथी सुध्दा काढण्यात आली. मी कुठल्याही प्रकारचे किमोथेरपी किंवा रेडिएशन घेतले नाही.

मी माझ्या स्वास्थ्यासाठी व जीवनशैली सुधारण्यासाठी होमिओपैथी औषधे व ध्यान-धारणोचा उपयोग केला. तसेच गेली ३० वर्षे मी डॉ. सरदेशमुख व त्यांच्या सहकारी डॉक्टरांची आयुर्वेदिक चिकित्सा घेत आहे व त्यांच्या सल्ल्याप्रमाणे वागत आहे. मी सर्व पथ्य पाळतो, हर्बल औषधे घेतो तसेच मी भारतात जाऊन वाघोलीला ५ वेळा पंचकर्म चिकित्सासुध्दा केली आहे.

मी दर वर्षी जर्मनीला जाऊन तपासणी करून घेतो. डॉ. ग्रॉबनर हे माझे स्वास्थ्य बघून आनंदित होतात. ते जर्मनी येथील जीबेन विद्यापीठात प्राध्यापक आहेत. ते नेहमीच त्यांच्या विद्यार्थ्यांना माझे उदाहरण देतात की, जेव्हा रुग्ण आपल्या स्वास्थ्याची सर्वस्वी जबाबादारी स्वतःवर घेतो व बरे होण्यासाठी पूर्ण प्रयत्न करतो तेव्हा तो सर्वकाही मिळवू शकतो. डॉ. ग्रॉबनर हे दरवर्षी त्यांच्या रिपोर्टमध्ये लिहितात की, हा रुग्ण आयुर्वेदाच्या मदतीमुळे गुणवत्तापूर्ण जीवन जगत आहे.

आयुर्वेदाच्या सिधंतानुसारच मी माझी रोजची दिनचर्या ठेवली आहे व त्याचा मला उपयोग होत आहे. सुदैवाने माझी पत्नी वीणाजी ही चांगल्या प्रकारे पथ्यकर पदार्थ तयार करते. त्यामुळे मला रोज चविष्ट भोजन मिळते. मागील ३० वर्षात माझ्या आयुष्यात अनेक उतार-चढाव आले आहेत परंतु मी तो माझ्या आयुष्याचा एक भाग समजतो. माझी तब्बेत देखील नेहमीच चांगली नसायची परंतु मला असे वाटते की, आयुष्य जगणे ही एक कला आहे. त्यामुळे मला जेव्हा जेव्हा जाणवते की मी मार्ग सोडून चालतोय, तेव्हा तेव्हा मी स्वतःला आतून सावरण्याचा प्रयत्न करायचो.

आज मी ६८ वर्षाचा आहे व आयुष्य आनंदाने जगत आहे. माझी एक स्कुल बस कंपनी आहे. मी स्वतःसुध्दा वाहन चालवतो. मी अपंग व

मतिमंद मुलांना रोज शाळेत सोडतो व घरी पोहोचवतो. मुलांमध्ये काम करत असल्यामुळे मी नेहमीच स्वस्थ व तरुण राहतो. मी ‘कॅन्सर सर्वायळ्याल डे’च्या तुम्हां सर्वांना जर्मनीतून खूप शुभेच्छा देतो. तसेच डॉ. सरदेशमुख व वाघोलीतील सर्व सहकाऱ्यांचे मनापासून आभार व्यक्त करतो.

उपरोक्त रुग्णाचा केस रिपोर्ट हा Cancer Reports and Reviews या University of Texas च्या peer-reviewed International journal मध्ये मार्च २०१९ मध्ये प्रसिद्ध झाला आहे.

सदर केस रिपोर्टची लिंक <https://www.oatext.com/long-term-disease-free-survival-dfs-of-stage-iiib-malignant-melanoma-patient-treated-post-surgery-with-herbal-treatment-modalities.php>

स्नेहसंमेलन २०१९

भारतीय संस्कृति दर्शन ट्रस्ट संचालित आयुर्वेद महाविद्यालयाचे ब्रह्मनाद हे स्नेहसंमेलन दिनांक २०/०२/२०१९ ते २७/०२/२०१९ या कालावधीमध्ये आयोजित करण्यात आले.

चतुर्थ वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी आयोजित केलेल्या या स्नेहसंमेलनाच्या कार्यक्रमांमध्ये मेहंदी, रांगोळी स्पर्धा, सामान्य झान व आधारित प्रश्न मंजुषा, पाककला स्पर्धा, अंताक्षरी स्पर्धा, गायन, नृत्य, काव्य यासारख्या विविध सांस्कृतिक स्पर्धांचे तसेच क्रिकेट, व्हॉलीबॉल, बुधिद्वब्ल, कॅरम यासारख्या क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले. या सर्व स्पर्धांना विद्यार्थ्यांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला.

विद्यार्थ्यांनी आयोजित केलेल्या शिवसोहळा-स्वराज्य दिवस या छत्रपती

शिवाजी महाराजांच्या उज्ज्वल कालखंडास उजाळा देणाऱ्या अत्यंत लक्ष्येधी व स्फूर्तीदायक अशा कार्यक्रमाने स्नेहसंमेलनाची झालेली सुरुवात ही विशेष उल्लेखनीय ठरली.

स्नेहसंमेलनातील विविध स्पर्धामध्ये विजेते ठरलेल्या व या वर्षभरातील शैक्षणिक व इतर सांस्कृतिक विभागात अग्रेसर ठरलेल्या अशा गुणवंत विद्यार्थ्यांचे कौतुक करून त्यांना पारितोषिके प्रदान करण्यासाठी दिनांक २६ फेब्रुवारी २०१९ रोजी नेहरु मेमोरिअल हॉल, पुणे येथे आयोजित केलेल्या पारितोषिक वितरण समारंभासाठी प्रख्यात नाट्य व सिने अभिनेते श्री. राहुल सोलापूरकर हे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. त्यावेळी त्यांनी उपस्थित सर्व विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करून त्यांच्या भविष्यातील यशस्वी वाटचालीकरिता शुभेच्छा दिल्या.

स्नेहसंमेलनाची सांगता ही सर्वांसाठी आयोजित केलेल्या स्नेहभोजनाने झाली. या स्नेहसंमेलनासाठी भारतीय संस्कृति दर्शन ट्रस्टचे अध्यक्ष मा. डॉ. सदानंद सरदेशमुख, भारतीय संस्कृति दर्शन ट्रस्टचे विश्वस्त डॉ. सुश्रुत सरदेशमुख, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. आनंद कुलकर्णी व उपप्राचार्या डॉ. राणीबाला नेमाडे यांचे मार्गदर्शन व उपस्थिती लाभली.

आयुर्मनोबोध या राष्ट्रीय परिषदमध्ये शोधनिबंध सादर

दिनांक २ व ३ फेब्रुवारी २०१९ रोजी नाशिक येथे आयुर्मनोबोध या राष्ट्रीय परिषदमध्ये भारतीय संस्कृति दर्शन ट्रस्ट संचालित आयुर्वेद महाविद्यालयातील रसशास्त्र विभागाच्या प्रपाठक वैद्य शरदिनी करंबेळकर यांनी "Review of Etiopathology & Treatment of

Manas Vikara described in Bruhatrayi w.s.r. to Unmad" या विषयावर व याच विभागातील अधिव्याख्याता वैद्य पूनम शेटे-मापारी यांनी "Attention Deficit Hyperactive Disorder" या विषयावर शोधनिबंध सादर केले.

औषधी वनस्पती - दुर्वा

- काही स्त्रियांमध्ये, विशेषत: उष्ण प्रकृती असणाऱ्या स्त्रियांच्यात जर अति उष्णतेमुळे वारंवार गर्भपात होत असेल तर २ चमचे दुर्वाचा रस, १ चमचा गाईचे साजूक तूप १ तुकडा खडीसाखर असे रोज सकाळी घ्यावे.
- अंगावरुन पांढरे जात असल्यास, कंबर दुखत असल्यास स्त्रियांनी २ चमचे दुर्वाचा रस व १ चमचा मध असे चाटण तांदुळाच्या धुवणाबरोबर सकाळ - संध्याकाळ घ्यावे.
- भाजल्यानंतर त्या ठिकाणी खूप आग होते. अशावेळी त्या ठिकाणी दुर्वाचा रस चोळावा. जखम मोठी असल्यास दुर्वाच्या रसाची घडी ठेवावी. दाह कमी होतो.
- दुर्वांनी सिद्ध केलेले तेल / दुर्वाच्या रसाची घडी जखमेवर ठेवल्यास जखम लवकर भरुन येते.
- उन्हाव्यात, अतिशय उष्ण पदार्थ खाल्ल्याने / पित्त प्रकृती असणाऱ्या व्यक्तींमध्ये उन्हाव्याच्या दिवसात बरेचदा नाकाचा घोणा फुटून रक्तस्त्राव होतो. अशावेळी पोटात थंड औषधे द्यावीत. त्याबरोबर दुर्वाचा रस नाकात २-२ थेंब घालावा.
- कॉम्प्युटरवर सतत काम करणारे, तसेच उन्हात हिंडणारे, उष्णतेजवळ काम करणाऱ्या व्यक्तींमध्ये डोळ्यांची आग होणे, डोळे दुखणे, डोळ्यांतून गरम पाणी येणे इ. लक्षणे दिसून येतात. अशा व्यक्तींनी रोज पहाटे दुर्वाच्या हिरवळीवर १०-१५ मिनीटे अनवाणी चालावे (चप्पल न घालता). डोळ्यांना शांतता वाटते. डोळ्यांचा थकवा कमी होतो.

या अंकातील सर्व उपाय आयुर्वेदिक वैद्यांच्या मार्गदर्शनास्वाली योजावेत.

❖ देणगीदारांना निवेदन ❖

आयकर अधिनियम 35 (1) (ii) व 80 (G) अंतर्गत देणग्या चेक / डिमांड ड्राफ्टने 'भारतीय संस्कृति दर्शन ट्रस्ट' या नावाने स्वीकारल्या जातील.

प्रकाशक : भारतीय संस्कृति दर्शन ट्रस्ट

संपादक : डॉ. सदानंद प्र. सरदेशमुख

विश्वासातील धाम, केसनंद रोड, वाघोली, पुणे - ४१२२०७,
फोन : ०२०-६७३४६००० / ९५४५५०८८९०

ईमेल : vsv@bsdt.in, वेबसाईट : www.bsdt.in

आयुर्वेद महाविद्यालय : ०२०-६७३४६१५२

आयुर्वेद हॉस्पिटल अॅण्ड रिसर्च सेंटर : ०२०-६७३४६१०४ / ६१३०

इंटिग्रेटेड कॅन्सर ट्रीटमेंट अॅण्ड रिसर्च सेंटर : ०२०-६७३४६००० / ६१२१

अर्थर्व नेचर हेल्थकेअर प्रा.लि. : ०२०-२०२६१३६४, ८४४६००९३७६

प्रकाशन समिती सदस्य : डॉ. वासंती गोडसे, डॉ. पल्लवी मोंदे, श्री. राधेश कुलकर्णी, श्री. श्याम शितोळे